

Rohetiiger

Tulevikusuunajate majandustoimkonna arusaamad, järeldused ja soovitused loodust, keskkonda ja majandust siduvate regulatsioonide teemalise arutelu põhjal.

Ohud, probleemid ja vastuolud.

1. Globaalsel rahvusvahelisel vabakaubandusel põhinev senine majandusmudel ei toiminud kriisi ajal ja tulenevalt ilmnesid raskused Euroopa Liidu siseturu toimimisel. Tõenäoliselt ei taastu kriisieelne vabakaubanduse olukord samal kujul enam kunagi.
2. EL peab olema oma toimimises strateegiliselt autonoomsem kui seni, kuid säilitama majanduse avatuse.
3. Strateegilise autonoomia kindlustamiseks on vajalik säilitada kriitilises mahus kohalikku tootmist/tööstust ning tagada majanduse toimimiseks vajalikud tarneahelad. Samaaegselt on roheleppe eesmärkide täitmiseks vaja vähendada tööstuse süsiniku jalajälge.
4. Paljude strateegiliste kaubagruppide ja/või toorainete osas sõltub EL tihtipeale mõnest üksikust (ebastabiilse poliitikaga) tarnijariigist ning EL siseselt puudub võimekus vastavaid kaubagruppe või toorainet ise toota. Täna on defineeritud 137 kriitilist positsiooni.
5. Väga paljude roheline majandusega seotud kriitiliste toodete osas sõltub EL Hiinast, kus tarne katkemine mistahes (sh. poliitilistel) põhjustel praktiliselt seiskab mitmed tööstusharud Euroopas (kiibid ja autotööstus, muldmetallid ja roheenergia).
6. Eestis ei pöörata keskkonnasõbraliku tööstuse arendamisele süsteemselt tähelepanu. Pigem käsitletakse ELi regulatsioonidest tulenevat kui põhjust tööstuse/tootmise vähendamiseks ja sulgemiseks kui võimalust uue tootmise arendamiseks ja/või olemasoleva keskkonnasõbralikumaks – ning seeläbi tulevikus konkurentsivõimelisemaks – muutmiseks.
7. Väga nõrgal järjel on kriitiliste mineraalide taaskasutus, puudub oskusteave ja tehnoloogiad ning tulemusena läheb suurem osa üks kord kasutatud materjalidest praegu prügimäele.
8. Ka rohepöörde vaates pööratakse EL- s rohkem tähelepanu tootmise (sh. energia tootmise) suurendamisele, mitte tarbimise vähendamisele. Kliimaneutraalsuse saavutamine läbi taastumatute uute ressursside kasutamise pole keskkonna suhtes jätkusuutlik ilma tarbimise vähendamise ja olulise energiasäästuta.
9. Roheenergia kättesaadavus piisavas koguses ja elektrienergia hind takistab rohepöörde elluviimist soovitud tempos ja seetõttu nõuab roheenergia arendamine ilmselt jätkuvat regulatiivset abi, mis omakorda takistab turupõhist arengut.
10. Liikmesriikide energia – ja kliimaplaanid ei vasta seatud 2030 kliimaeesmärkidele, iga aastaselt jäetakse sisuliselt algatamata 28TWh mahus ja 20-30 miljardi väärtuses roheenergia projekte. Peamised takistused on siseriiklikud väga pikad ja segased planeerimis protseduurid ja lubade andmine.

11. 2020 aasta keskkonnaarengu raporti põhjal ei ole enamus looduskapitali kasutamise ja ressursitõhusa majandusega seotud eesmäärke 2030 aastaks praeguste trendide jätkudes saavutatavad, eriti puudutab see bioloogilist mitmekesisust.
12. Keskkonnateemad ei ole Eesti inimeste jaoks (Eurobaromeetri põhjal) prioriteetsed, kuigi keskkonnateemade pressikajastus ja kuuldavus on viimastel aastatel tõusnud. Prioriteetideks Eesti inimeste jaoks on tervis, majanduslik heaolu, tööpuudus.
13. Majanduspoliitiline ja regulatiivne selgusetus ja pikema ajalise perspektiivi puudumine nii Eesti kui takistab tegemast investeeringuid rohemajandusse, takistades sedasi keskkonnaarengu eesmärkide realiseerimist.

Eesmärgid ja mõistlikud tegevused nende saavutamiseks.

1. Mistahes tööstuse/tootmise süsiniku jalajälje vähendamine on Euroopas suurema tõenäosusega kiiremini realiseeritav kui väljaspool EL-i, seetõttu tuleb suurendada ELi sisese tööstuse võimekust ning ELi sisest maksimaalselt tarbida kontrollitud (süsiniku) taustaga kohalike ettevõtete toodangut.
2. Eesti tööstuse tuleviku konkurentsivõime tõstmiseks ja säilitamiseks on riiklikul tasandil vaja initsieerida, reguleerida ning propageerida tööstuse keskkonnasõbralikumaks muutumist ja rohepöörde suhtes oluliste tööstuste/tootmiste edendamist, kaasates sellesse ELi vahendeid ja tehes neid kättesaadavaks Eesti ettevõtlikele.
3. Eesti jaoks tuleb välja valida mõned tuleviku vajadusi silmas pidades kõrge potentsiaaliga ja ELi siseturu jaoks olulised tööstusvaldkonnad ning suunata sihipäraselt riiklike ja EL vahendeid nende arendamiseks. Eestis võiksid need valdkonnad olla seotud haruldaste muldmetallide tootmise, töötlemise ja eriti taaskasutusega, akude, püsिमagnetite ja päikesepaneelide komponentide valmistamisega, strateegiliste „rohe metallide“ (Co, Li, Ni, Cu) taaskasutusega.
4. Lua ja rakendada Eestis ökosüsteemi teenuste turupõhise hinnastamise mehhanism/majandusmudel, mis motiveeriks maaomanikke majandama oma maad loodusväärtuste jätkuva kasvu suunas, vastavalt Eesti ökosüsteemi hindamise raportile ning rohemeetri näitudele. Siduda maa väärtus majanduslikult ökosüsteemi indeksiga.
5. Keelata päikeseparkide rajamine väärtuslikule põllu- ja metsamaale (väärtusliku põllumaa seaduse eelnõu SE309) ning tuuleparkide rajamine lindude teadaolevatesse rändekoridoridesse. Lubada tuleb multifunktsionaalse maakasutusega päikeseparkide rajamist (karjamaa ühendatud päikesefarmiga). Õiguselguse mõttes kirjutada vastavad piirangud sisse looduskaitse seadusesse ning teha laialdaselt kättesaadavaks.
6. Sätestada looduskaitse seaduse muudatuses kohustuslik 3 kuuline raierahu kõigis metsades, mitte ainult kaitsealustes metsades.
7. Suurendada Keskkonnaameti järelvalve ning (on-line) seire võimekust ning volitusi ja karmistada karistusi keskkonnakahju tekitamisel.
8. Eesti majanduse konkurentsivõime säilitamiseks tuleb regulatiivselt takistada nii Euroopa Liidus kui väljaspool toodetud kõrge süsiniku

jalajäljega või riiklikult doteeritud toodete/teenuste (sh. energia) pääsu Eesti turule. EL ülesed ja kolmandate riikide piiridel rakendatavad põhimõtted on kergemini kokku lepitavad kui liikmesriikide siseste dotatsioonide korraldamine (Nt. taastuenergia riiklikud oksjonid ja seal kokku lepitav pikaajalise dotatsioonid).

9. Paralleelselt majandustegevuse ümberkorraldusest tuleneva CO2 vähenemisega tuleb suurendada iga – aastaselt Eesti metsadesse seotava CO2 hulka, st. suurendada pidevalt 30+ aasta vanuse liigirikka segametsaga metsamaade pindala Eestis
10. Kehtestada piirangud linnade – ja asulate ümber oleva väärtusliku põllu – ja metsamaa kasutusotstarbe muutmisele ning hakata taastama kohustuslikke rohevööndeid (metsa- ja rohumaa ning põllumaa) linnade ja asulate ümber (sama ka ELi kliimapaketi).
11. Eesti metsade, rohumaa ja põlluliikide seisund on praegu veel parem kui mujal EL-s, samas elupaikade ja liikide seisund pigem halveneb tingituna intensiivsest metsa – ja põllumajandusest. Tuleb rakendada regulatsioonid tagamaks elupaikade ja liikide soodsa seisuga järk-järgulise paranemise.
12. Ümber tuleb korraldada metsateatiste väljastamise mehhanism ja rakendada kord, kus Keskkonnaametil on seadusandlusest tulenev kohustus mitte välja anda/kooskõlastada rohkem metsateatise kui metsanduse arengukavas kokku lepitatud aastane raiemaht, samuti kohustus näidata metsateatist välja andes ära lubatud raieperiood kalendriliselt (mitte 12 kuu jooksul teatise väljastamisest nagu praegu).
13. Vältimaks väärandmete esitamist ning erapoolikust metsa inventariseerimisel, lahutada metsade hindamise ja inventariseerimise teenused metsakorralduse ja metsatööstuse ettevõtmiste hulgast. Tugevdada kontrolli vastavate litsentside väljaandmisel ning vajadusel viia inventariseerimise teenus TJA alla.
14. Väikse potentsiaalse keskkonnamõjuga ettevõtmiste puhul lihtsustada keskkonnalubade taotlemist ja väljastamist (teavituse loa asemel), suurendades sellisel moel Keskkonnaameti võimekust tegeleda süvitsi olulist keskkonnamõju omavate ettevõtmiste lubade menetlemisel.

Toetavad asjaolud

1. 2021 aastal välja pakutud ELi tööstuspoliitika ja kliimapakett näitavad ära nii ohud kui võimaluse rohepöörde eesmärkide saavutamiseks tööstuses ja energeetikas. Poliitikaid toetavad väljatöötamisel olevad regulatsioonid peaksid kindlustama pikaajalised suunad ja liikmesriikide ülese regulatiivse raamistiku ning seeläbi kindlustama kliimaeesmärke toetavate erainvesteeringute mõistlikkuse.
2. EL rohepöörde suund ja põhimõtted kliima – ja keskkonnasõbraliku majanduse poole liikumisel on liikmesriikide poolt aktsepteeritud, erimeelsusi on ainult tempo ja valikute suhtes.
3. Enamus lähituleviku EL poolsetest vahenditest suunatakse rohepöördesse ja sellega seonduvasse.
4. On olemas tehnoloogias kriitiliste toormete (rohe-energeetika mineraalide) taaskasutusele võtmiseks. Täna kallid, kuid regulatiivse toe puhul rakendatavad.
5. Kliimapaketi ettepanekud on seisuga juuli 2021 tehtud ja regulatiivne selgus lähiaja süsinikumajanduse põhimõtete osas olemas, sh. on CO2

sidumise seisukohalt oluline tähtsus olemasolevate metsade säilitamisel ja uute rajamisel.

6. Tehnoloogiliselt ja majanduslikult on (vähemalt Euroopas, sh. Eestis) võimalik minna üle keskkonnasõbralikule majandusele säilitades elatustaseme ja heaolu.
7. Eestis on soodsas seisus veel 57% elupaiku (EL-s 15%), soodsas seisus 56% liikidest (EL-s 27%).
8. Läbi on viidud looduse hüvede ehk ökosüsteemi teenuste hindamine kus hinnatud ja kaardistatud 40 ökosüsteemi teenust – see on hea alus looduse hüvede põhise majandusmehhanismi kujundamiseks ja rakendamiseks.

Kokkuvõtte koostamisel osalesid Maive Rute, Erik Kosenkranius ja Jaanus Purga

